

Az atomoktól a csillagokig:

**Az energiaellátás és az
atomenergia**

Kiss Ádám

2009. február 26.

Miért van szükség az energiára?

- **Energia nélkül a társadalmak nem működnek: a bonyolult kapcsolatrendszer fenntartásához mindenütt energia kell!**
- **Közvetlenül nyilvánvaló: közlekedés, térfűtés, erőgépek stb.**
- **Mindennek van energiataralma, pl. téglá, tartószerkezet stb.**

**Energetika: központi jelentőségű →
társadalmi lét e nélkül nincs**

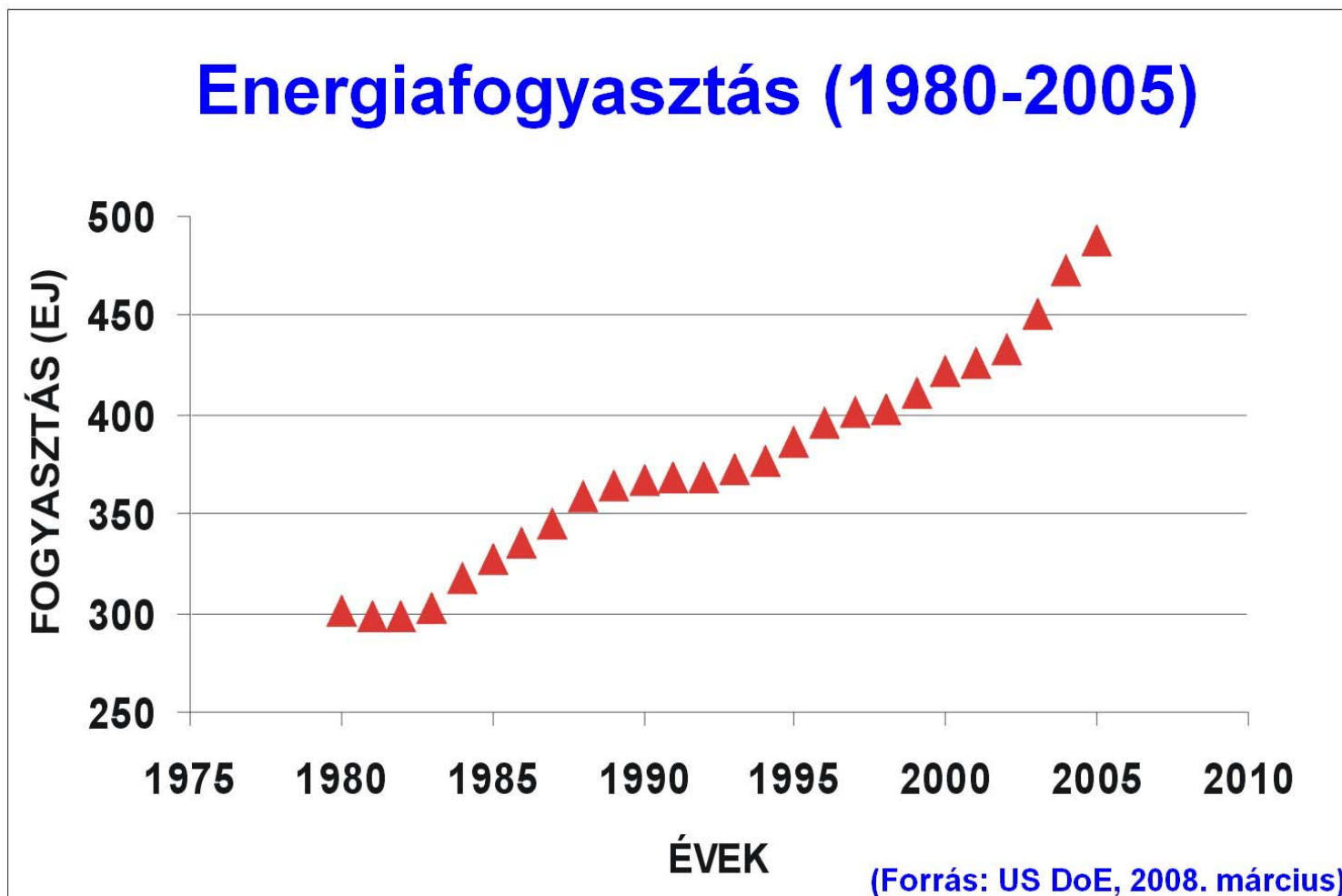
*A társadalmak energiafogyasztása
óriási:*

~ 488 EJ/év (2005) → 15.5 TW

**1 MJ ára ~ 2 c → 10⁴ mrd \$/év
→ 10⁹ \$/óra**

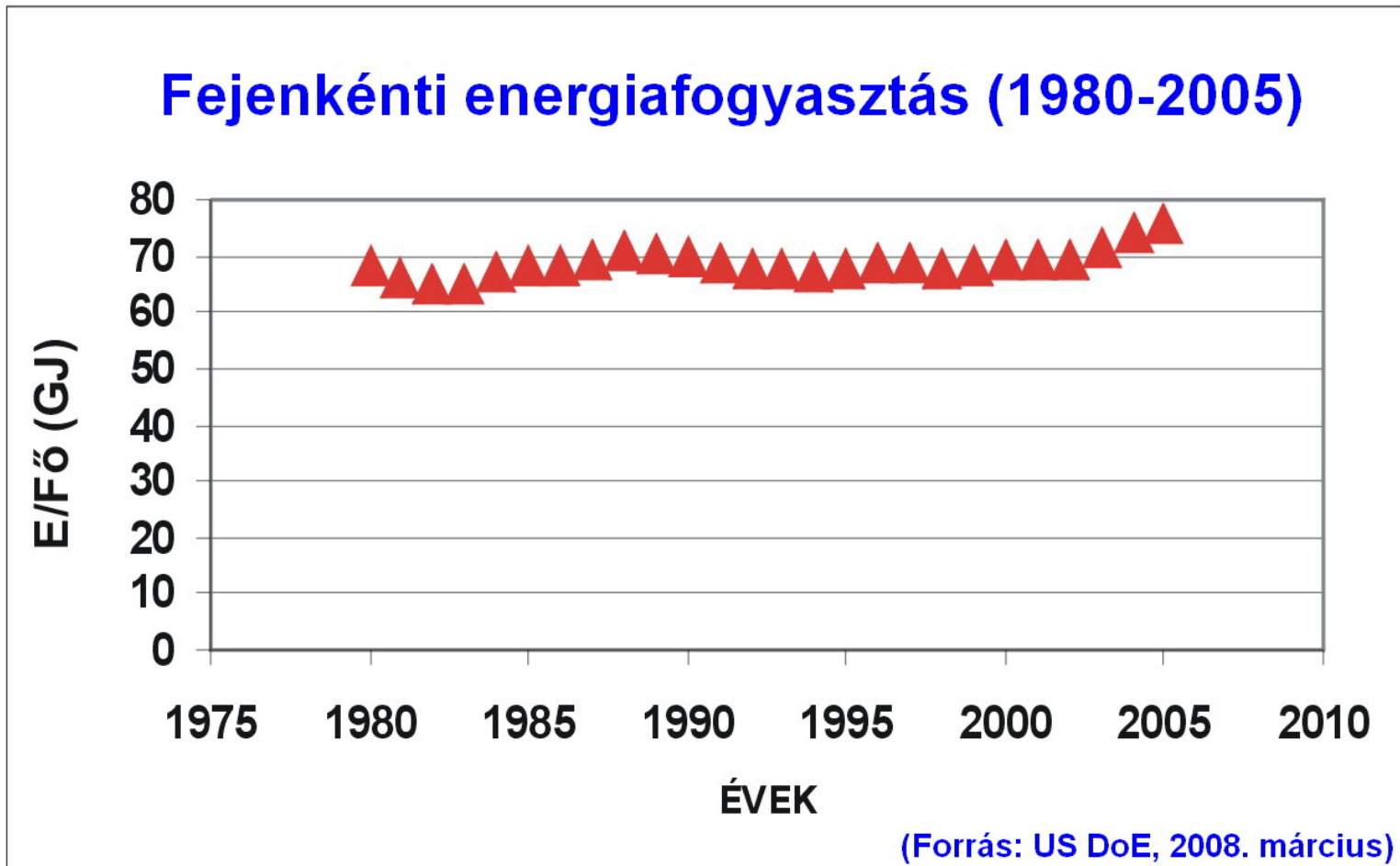
***Ez a világ legnagyobb egycélú
üzlete!***

Mindenki tudja: csökkenteni kell!

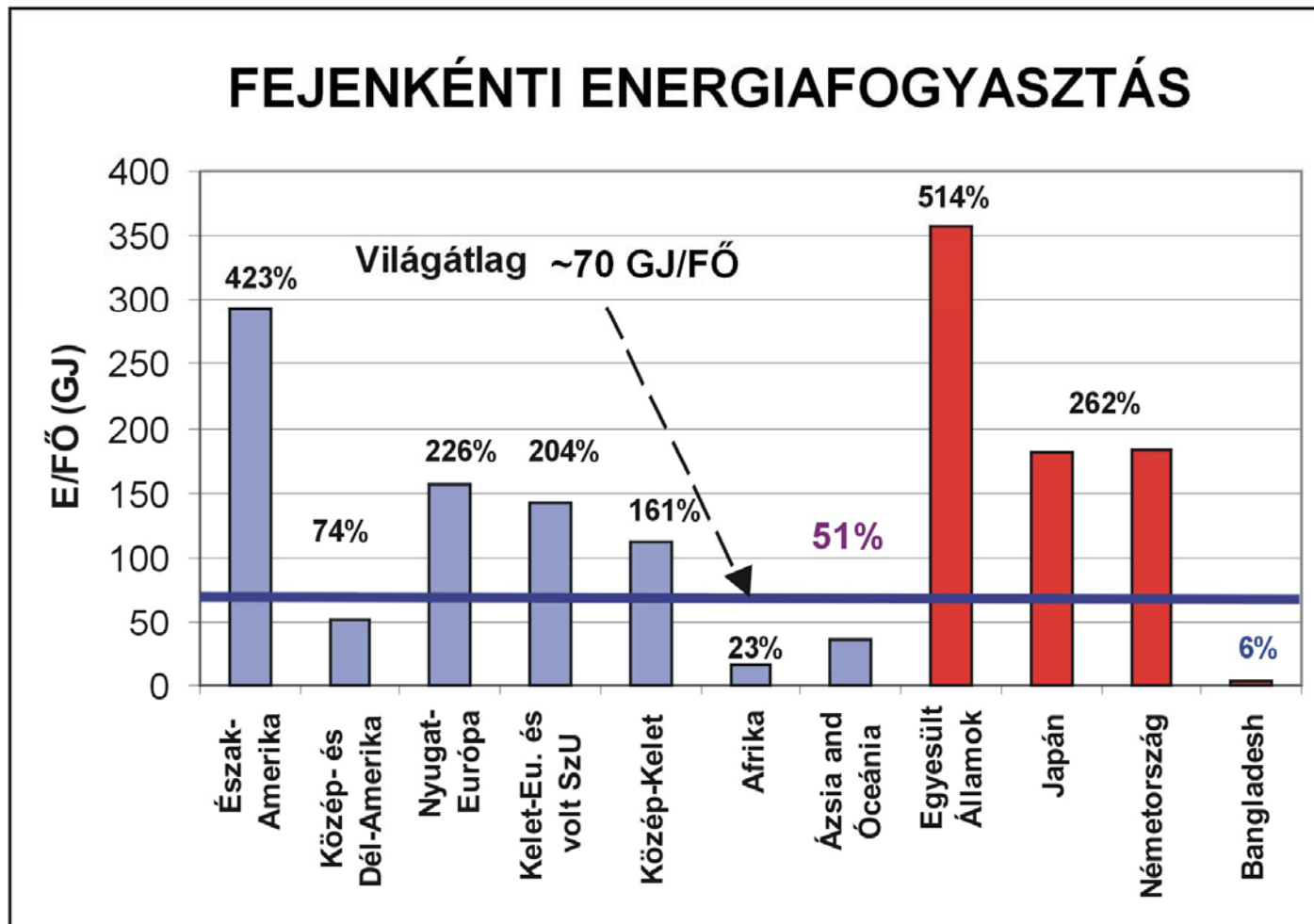
Az energiaigény folytonosan nőtt!

Miért nő az energiafogyasztás?

Nő a népesség → nő az energiafogy.

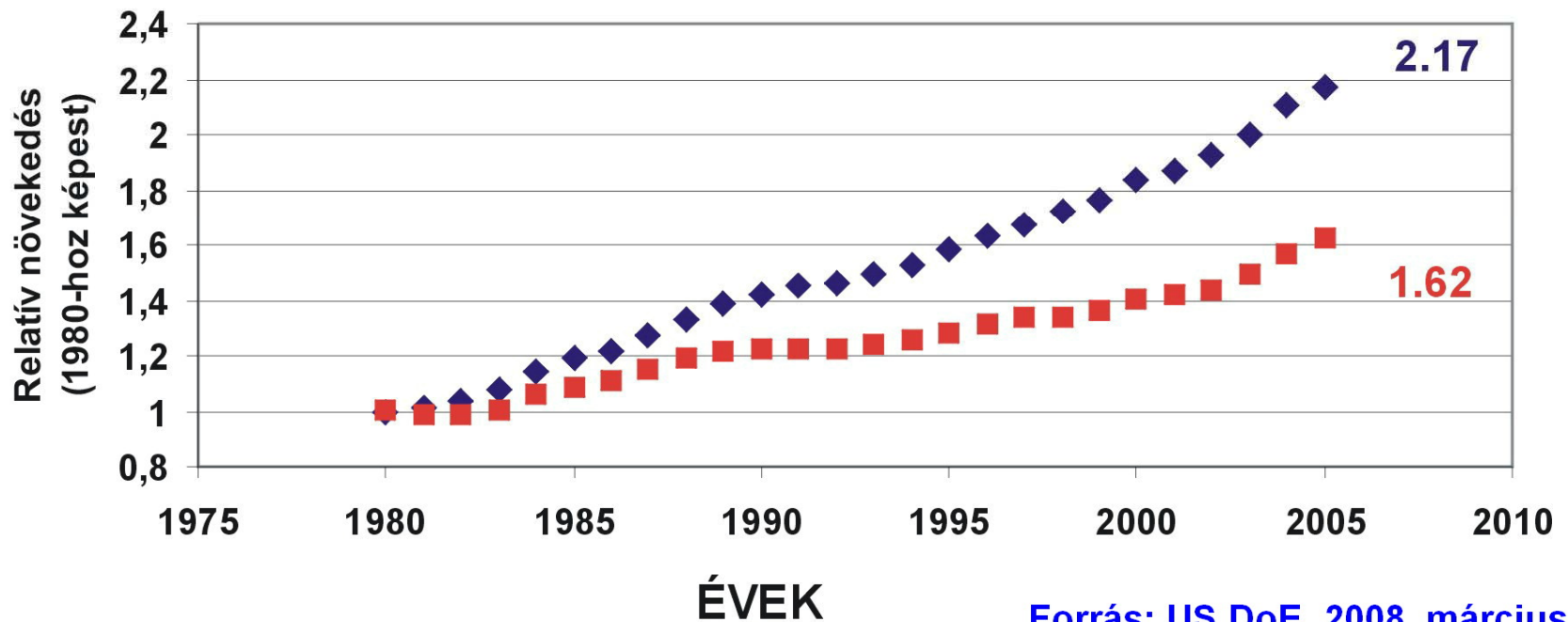
Területi megoszlás:

Mai politikai feszültségek forrása!

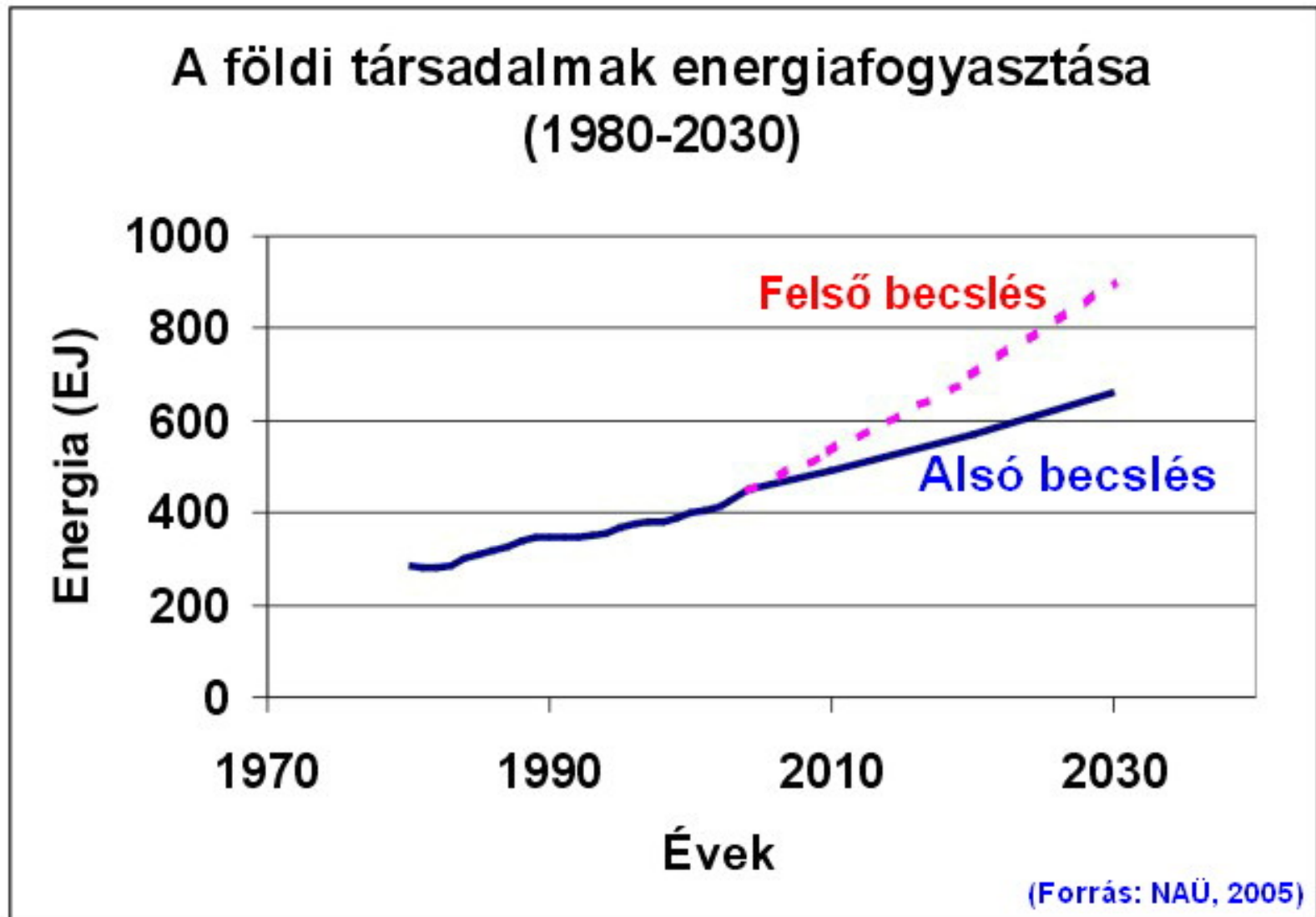
El. energia → nő a jelentősége

Összenergia és elektromos energia növekedése (1980-2005)

A GDP ~ (általában) ezzel nő!

Energia a jövőben: biztosan nő!

Az energetika jelenlegi tényei:

- *energiatakarékosság nehéz*
- *ásványi ~85%, készletek végesek*
- *környezeti problémák (CO₂ stb.)*
- *megújulók mindegyikével valami nehézség van → a teljes energiaigény kielégítése nem lehetséges*

Energiatermelés több forrásból!

Az atomenergetika jelenlegi helyzete:

- **a főleg ásványiakra épülő termelés mellett az egyetlen bizonyított nagytechnológia**
- **atomenergia: ma csak elektromos energiát termel**
- **Komoly erők ellenzik!**

2009. február:

- 439 egység, 372 GW_e kapacitás
(építés alatt 42 egység)
- 2005-ben: 2626 mrd kWh →
~300 GW átl. teljesítmény (~81%)
- az összelektr. energia ~15-16%-a
- U igény: ~ néhányszor 10 kt

Megkerülhetetlen iparág!

Hasadásos láncreakció megvalósítása

Term. urán: $^{238}_{92}\text{U}$ (99.3%), ^{235}U (0.7%)

Hasadáskor keletkezett gyors neutronokra:

$$\left. \begin{array}{l} \sigma_f^8 = 0.024 \text{ barn} \\ \sigma_f^5 = 1.28 \text{ barn} \end{array} \right\} \text{ val., hogy } \textit{hasad}: 11.6\%$$

$$\left. \begin{array}{l} \sigma_c^8 = 0.25 \text{ barn} \\ \sigma_c^5 = 0.4 \text{ barn} \end{array} \right\} \text{ val., h. } \textit{befogódik}: 88.4\%$$

$$\nu \sim 2.5 < 1/0.116 = 8.66 \rightarrow n \text{ -t } U \text{ „megeszi”}$$

A láncreakció így nem megy

Megoldás

termalizálás

(termikus reaktor)

$$E_n \sim 0.025 \text{ eV}$$

$$\sigma_f^5 = 577 \text{ b} \quad f: 0.54$$

$$\sigma_c^5 = 101 \text{ b} \quad \left. \vphantom{\sigma_c^5} \right\} c \sim 0.36$$

$$\sigma_c^8 = 2.73 \text{ b} \quad \left. \vphantom{\sigma_c^8} \right\} c \sim 0.1$$

$$\sigma_f^5 = 577 \text{ b} > 1/0.54 = 1.84$$

- működhet

**Kissé dúsít + moderál
termikus reaktor**

dúsítás

(gyors, tenyész reaktor)

**A neutronháztartás-nak
jónak kell lennie**

**(100% ^{235}U $\rightarrow$ 76.19%
hasad)**

**„nagyon” dúsít, nem
moderál**

$\rightarrow$ gyors reaktor

Ez tud tenyészteni

Ezért a reaktortípusok:

- termikus reaktorok: ^{235}U kis dúsítása, gyors neutronok moderálása, hűtés legtöbbször vízzel**

Ma 439 db (265 PWR, 94 BWR)

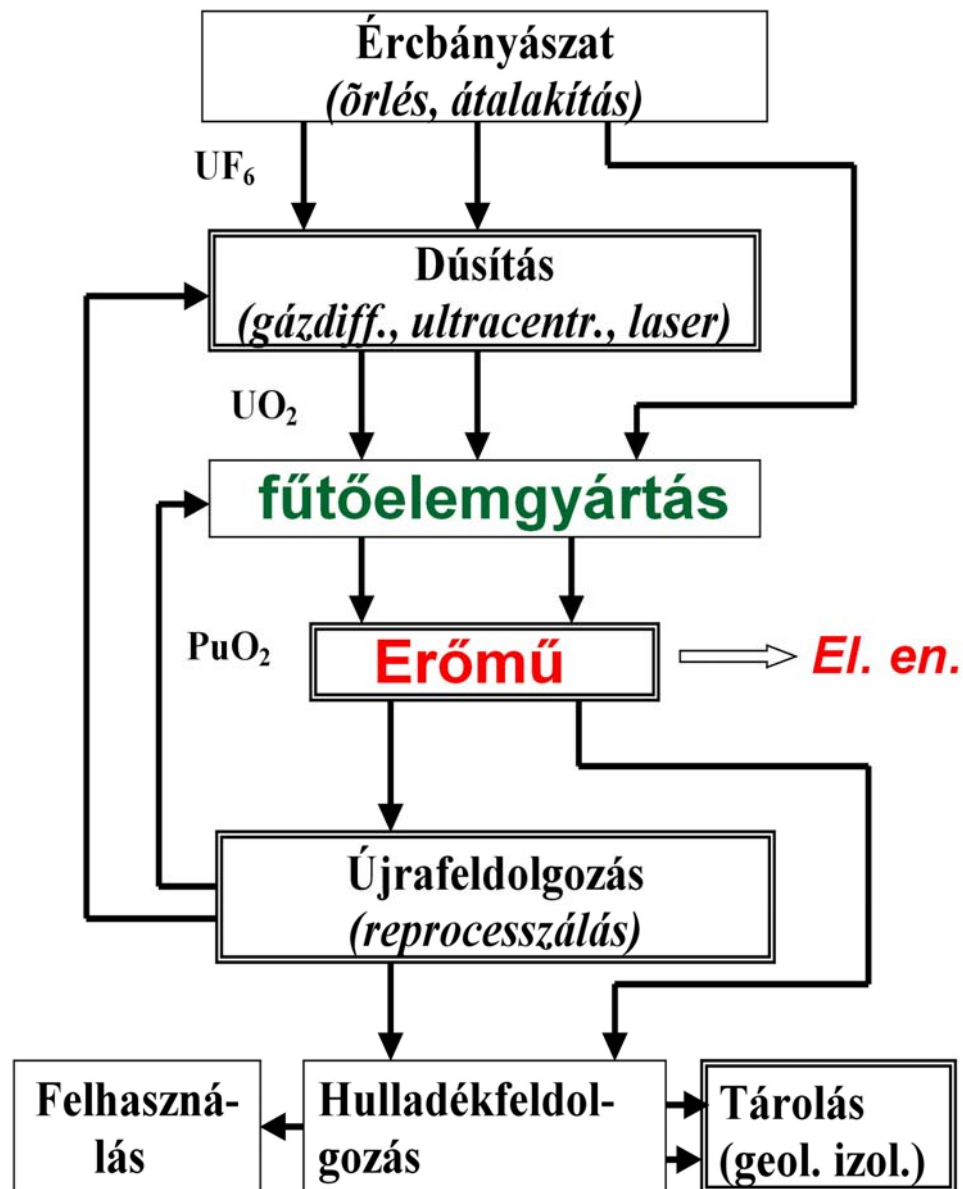
- gyors (tenyésztő) reaktorok: magas dúsítású ^{235}U és Pu, nincs moderálás, hűtés Na (Na-K) – 2db**

Ez a típus képes érdemben dúsítani!

Nukleáris fűtőanyag- ciklus

Nukleáris vita:

A vastagon
bekeretezett
pontok

Nukleáris reaktor: komoly bírálatok

- 1. Az atomfegyverek elterjedése**
- 2. Erőmű: baleseti félelmek**
- 3. Nukleáris hulladékok elhelyezése**
- 4. Nem „túl nagy” U készletek**
- 5. Nagy gazdasági kockázatok: nagy tőke kell az építésnél, leszerelési kockázatok, túl nagy egységek**

Példák:

- **Németország (2020-ig), Svédország kiszáll**
- **népszavazás ellene (pl.: Ausztria)**
- **tüntetések ellene**
- **több helyen a politikai harc egyik eszköze**

1. Erőművek baleseti biztonsága:

- óriási aktivitások: $\sim 10^{21}$ Bq
- nagy telj. sűrűség: $\sim 10 \text{ MW}_{\text{th}}/\text{m}^3$

→ hőtermelődéés leállítás után is:

$\sim 6\%$, 6 óra: $\sim 1-2\%$, 10 év: $\sim 1\%$

komoly hőtelj. → kötelező a hűtés

- emberi, szervezési hiányosságok

Pl.: TMI (1979), Csernobil (1986)

2. Nukleáris hulladékok:

- **kis és közepes aktivitás ($T_{1/2} < 30\text{y}$)**

kis aktivitás: $A < 5 \cdot 10^4 \text{Bq/kg}$

közepes: $5 \cdot 10^4 < A < 5 \cdot 10^8 \text{Bq/kg}$

Elhelyezés $\rightarrow$ nemzeti feladat

Felszíni és felszín alatti tárolók:

Ma megoldottnak tekinthető

Magyarország: Bábaapáti (2010)

• Nagy aktivitás

($> \text{GBq/kg}$, $T_{1/2} > 30 \text{y}$)

ma ~300 et kiégett fűtőelem

- ebben 3 et Pu (~250t tiszta ^{239}Pu),

- 260 t aktinída (transzuránok)

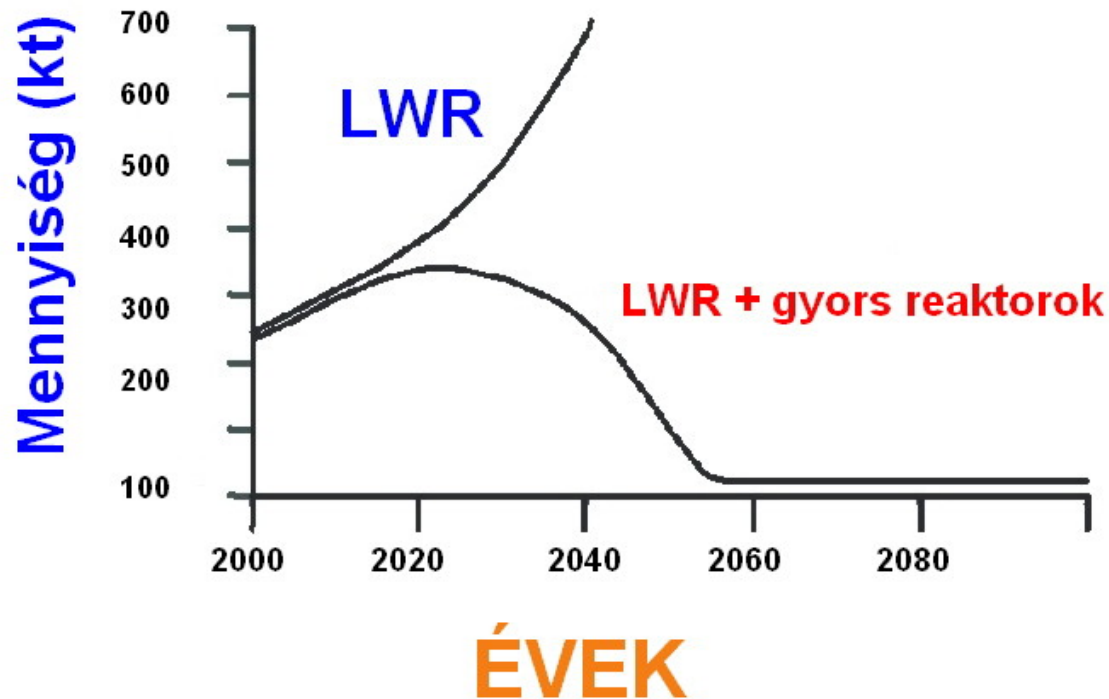
- 400 t nagy $T_{1/2}$ -ű hasadvány

*Végső elhelyezés **nincsen** megoldva!*

M.o.: KKÁT (Pakson) → várakozás

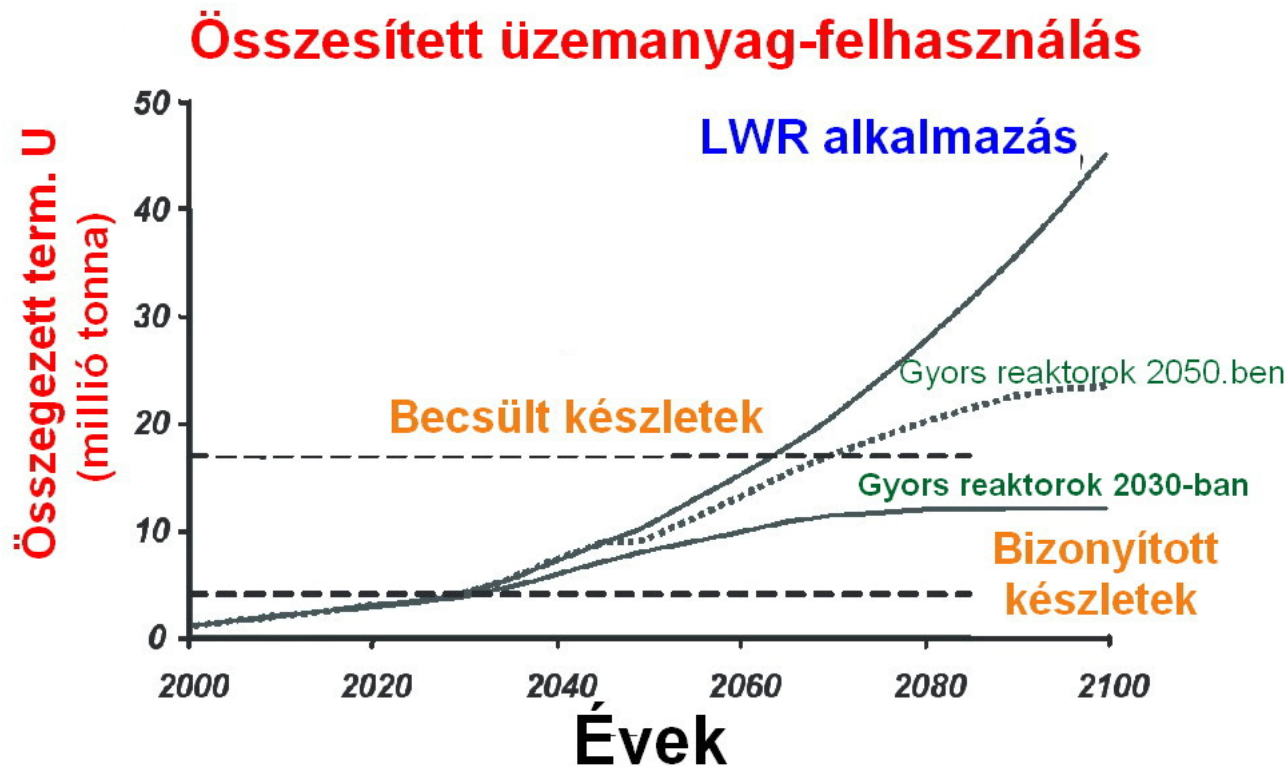
Nagy aktivitás: függ a rendszertől

Kiégett fűtőelemek összesen

Folyamatosan gyűlik. Kezelendő!

4. Uránkészlet: függ attól, hogy milyen típusú reaktorban égetjük el

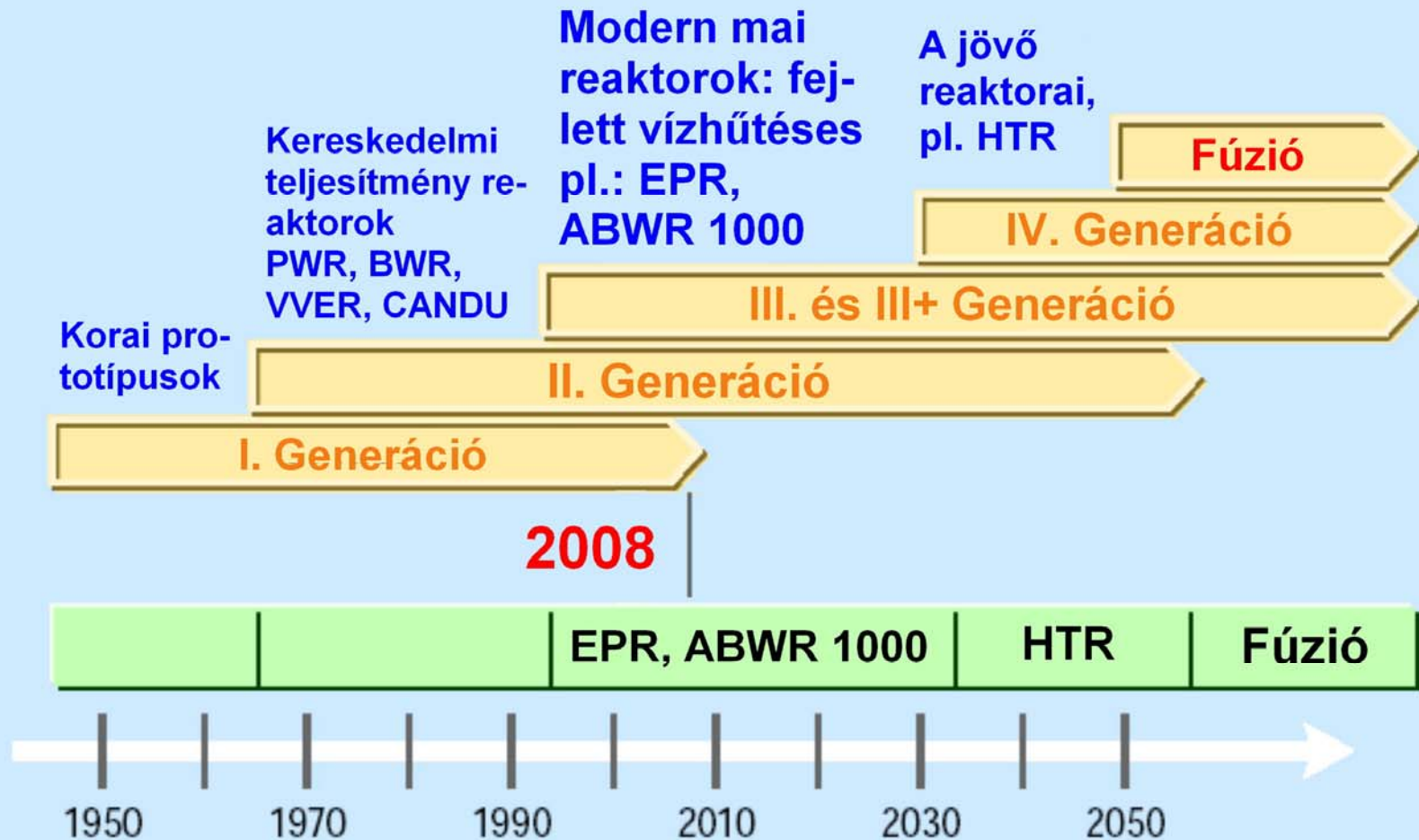

LWR-ben ~6000EJ: ~2030 kimerül

Nukleáris ipar története:

- **Kezdet → atomfegyver-gyártás**
- **Energiatermelés, a tapasztalatok folyamatos értékelése**
- **Fejlesztések: választ próbálnak adni a kihívásokra**
- **Megítélés: csak a többi energia-termelési móddal és a szükségletekkel egyszerre történhet**

Atomerőművek generációi

Fejlesztési szempontok:

- **válaszoljanak mindarra, amiért ma félnek a nukleáris energiától**
- **a hosszú távú energetikai megoldásokat támogassa**
- **segítsen a környezeti problémák kezelésében**
- **legyen gazdaságos máshoz képest**

Nem lehet teljesen a piacra bízni!

Erőművi biztonság:

- **Belső biztonság növelése → fizikai törvények biztosítsák**
- **alacsony legyen a mag sérülésének valószínűsége**
- **ne követeljen meg külső szükségintézkedésekre való felkészülést**
- **terroristákkal szemben felkészült**

Nagy aktivitású aktinidák: nincs megoldva az elhelyezésük

- **olyan megoldásokat keres, amely lényegesen kisebb mennyiséget termel**
- **újrafeldolgozás elkerülhetetlen**
- **legyen ez a nukleáris farm területén, ne kelljen szállítani**

Gazdaságosság: ma nagy kockázat

- **legyen világos az előnye más energiatermelési móddal szemben**
- **kisebb legyen a bevetendő tőke**
- **üzemeltetés legyen biztonságos**
- **legyen alkalmas más, mint el. energetikai felhasználásra is (H, folyamathő)**

Fenntarthatóság: ez a legfontosabb

- **U és Th vagyon „jó” felhasználása**
- **hosszú távú megoldások**
- **elterjesztés lehetősége világszerte**
- **levegőminőség javítása**
- **nukleáris hulladékoktól származó
veszély jelentősen csökkenjen**
- **nukleáris fegyverek ne terjedjenek**

Generation IV International Forum

- **2000-ben alakult: USA, UK, J, Br, Cd, Argentína, Dél-Afrika, Dél-Korea, Fr, Svájc**
- **2003-ban EU (EURATOM) csatlakozott**
- **OECD Nuclear Energy Agency látja el a titkárságot**

Szemponatok: foglalkoznak vele, ha:

- **Fenntartható (üzemanyag legyen elég, környezeti hatások)**
- **Versenyképes (olcsó, rövid építés)**
- **Veszélytelen és megbízható rendszer (belsőleg biztonságos)**
- **Atomfegyver elterjedése, terrorista támadás ellen önvédett**

**Az elvek alapján hat fejlesztés →
cél 2015 és 2025 között prototípus**

Termikus reaktorok:

- **magas hőmérsékletű gázhűtéses termikus reaktor (VHTR)**
- **szuperkritikus hőmérsékleten működő vízű hűtéses reaktor (SCWR)**

Gyors, tenyésztő reaktorok:

- **gázhűtésű gyorsreaktor (GFR)**
- **ólom-bizmut hűtéses gyorsreaktor (LFR)**
- **nátriumhűtéses gyorsreaktor (SFR)**
- **olvadéksós reaktor (MSR)**

Mind tervezés fázisában (2015-25)!

Összefoglalás:

- a nukleáris energia egy emberöltő alatt az energetika szerves, megkerülhetetlen része lett
- gazdaságilag versenyképes lehet
- a környezeti problémák megoldását segítő fejlesztés lehetséges
- a bírálatokat komolyan kell venni
- előfeltétel: politikailag stabil világ!